

NPTEL ONLINE CERTIFICATION COURSES

INTERMEDIATE LEVEL OF SPOKEN SANSKRIT

DR. ANURADHA CHOUDRY

**DEPARTMENT OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
IIT KHARAGPUR**

Lecture 34:

Introduction to the conjugation of the verb भुज् (bhuj – to protect) from the रुधादिगण rudhādigana (7th group) in the various tenses and moods

CONCEPTS COVERED

- ❑ Introduction to the **रुधादिगण rudhādigāṇa (7th group of verbs)** in the:
  - वर्तमानकाल (vartamānakāla [लट् laṭ] - present)
  - भविष्यकाल (bhaviṣyakāla [लृट् lṛṭ] - future)
  - आज्ञा (ājñā [लोट् loṭ] – imperative)
  - अनद्यतन-भूतकाल (anadyatana-bhūtakāla [लङ् laṅ] - imperfect past)
  - क्रियातिपत्ति-लृङ् (kriyātipatti-lṛṅ [लृङ् lṛṅ] – conditional)
  - विधि-लिङ् (vidhi-liṅ [लिङ् liṅ] – optative)
- ❑ Practice of verb conjugation using the verb **भुज् (bhuj – to protect)**
- ❑ Building of vocabulary

**वर्तमानकालः (vartamānakālah - present) and
भविष्यकालः (bhaviṣyakālah - future)**

पुरुषः / वचनम् puruṣaḥ / vacanam	एकवचनम् ekavacanam	द्विवचनम् dvivacanam	बहुवचनम् bahuvacanam
प्रथमः = 3 rd Person prathamah (also for 2 nd Person (f))	भुनक्ति bhunakti	भुङ्क्तः bhuṅktaḥ	भुञ्जन्ति bhuñjanti
मध्यमः = 2 nd Person (inf) madhyamah	भुनक्षि bhunakṣi	भुङ्क्थः bhuṅkthaḥ	भुङ्क्थ bhuṅktha
उत्तमः = 1 st Person uttamah	भुनज्मि bhunajmi	भुञ्ज्वः bhuñjvaḥ	भुञ्ज्मः bhuñjmaḥ

वर्तमानकालः - vartamānakālah

भविष्यकालः - bhaviṣyakālah

पुरुषः / वचनम् puruṣaḥ / vacanam	एकवचनम् ekavacanam	द्विवचनम् dvivacanam	बहुवचनम् bahuvacanam
प्रथमः = 3 rd Person prathamah (also for 2 nd Person (f))	भोक्ष्यति bhokṣyati	भोक्ष्यतः bhokṣyataḥ	भोक्ष्यन्ति bhokṣyanti
मध्यमः = 2 nd Person (inf) madhyamah	भोक्ष्यसि bhokṣyasi	भोक्ष्यथः bhokṣyathaḥ	भोक्ष्यथ bhokṣyatha
उत्तमः = 1 st Person uttamah	भोक्ष्यामि bhokṣyāmi	भोक्ष्यावः bhokṣyāvaḥ	भोक्ष्यामः bhokṣyāmaḥ

रुधादिगण rudhādigaṇa (7th group)

छिद् chid -> छिनत्ति -> छेत्स्यति

भिद् bhid -> भिनत्ति -> भेत्स्यति

युज् yuj -> युनक्ति -> योक्ष्यति

आज्ञा (ājñā - imperative)
(अनद्यतन)भूतकालः ((anadyatana)bhūtakālaḥ - imperfect past)
and क्रियातिपत्ति-लृङ् (conditional)

पुरुषः / वचनम् puruṣaḥ / vacanam	एकवचनम् ekavacanam	द्विवचनम् dvivacanam	बहुवचनम् bahuvacanam	रुधादिगण rudhādigaṇa (7 th group)
प्रथमः = 3 rd Person prathamah (also for 2 nd Person (f))	भुनक्तु/ भुङ्क्तात् bhunaktu/bhuñktāt	भुङ्क्ताम् bhuñktām	भुञ्जन्तु bhuñjantu	छिद् chid -> छिनत्तु -> अछिन्नत् -> अछेत्स्यत्
मध्यमः = 2 nd Person (inf) madhyamah	भुङ्ग्धि / भुङ्क्तात् bhuṅgdhi / bhuñktāt	भुङ्क्तम् bhuñktam	भुङ्क्त bhuñkta	भिद् bhid -> भिनत्तु -> अभिन्नत्
उत्तमः = 1 st Person uttamah	भुनजानि bhunajāni	भुनजाव bhunajāva	भुनजाम bhunajāma	युज् yuj -> युनक्तु -> अयुनक्

आज्ञा – ājñā

(अनद्यतन)भूतकालः – (anadyatana)bhūtakālah

पुरुषः / वचनम् puruṣaḥ / vacanam	एकवचनम् ekavacanam	द्विवचनम् dvivacanam	बहुवचनम् bahuvacanam
प्रथमः = 3 rd Person prathamah (also for 2 nd Person (f))	अभुनक् - ग् abhunak - g	अभुङ्क्ताम् abhuñktām	अभुञ्जन् abhuñjan
मध्यमः = 2 nd Person (inf) madhyamah	अभुनक् - ग् abhunak - g	अभुङ्क्तम् abhuñktam	अभुङ्क्त abhuñkta
उत्तमः = 1 st Person uttamah	अभुनजम् abhunajam	अभुञ्ज्व abhuñjva	अभुञ्ज्म abhuñjma

**(अनद्यतन)भूतकालः ((anadyatana)bhūtakālaḥ - imperfect past)
and विधि-लिङ् - (vidhi-liṅ - optative)**

पुरुषः / वचनम्
puruṣaḥ / vacanam

एकवचनम्
ekavacanam

द्विवचनम्
dvivacanam

बहुवचनम्
bahuvacanam

रुधादिगण rudhādigaṇa (7th group)

छिद् chid -> छिन्द्यात् -> अछिन्नत्

भिद् bhid -> भिन्द्यात् -> अभिन्नत्

युज् yuj -> युज्यात् -> अयुनक्

प्रथमः = 3rd Person
prathamah
(also for 2nd Person (f))

अभुनक् - ग्
abhunak - g

अभुङ्क्ताम्
abhuṅktām

अभुञ्जन्
abhuñjan

मध्यमः = 2nd Person (inf)
madhyamah

अभुनक् - ग्
abhunak - g

अभुङ्क्तम्
abhuṅktam

अभुङ्क्त
abhuṅkta

उत्तमः = 1st Person
uttamah

अभुनजम्
abhunajam

अभुञ्ज्व
abhuñjva

अभुञ्ज्म
abhuñjma

(अनद्यतन)भूतकालः – (anadyatana)bhūtakālah

विधि-लिङ् - vidhi-liṅ

पुरुषः / वचनम्
puruṣaḥ / vacanam

एकवचनम्
ekavacanam

द्विवचनम्
dvivacanam

बहुवचनम्
bahuvacanam

प्रथमः = 3rd Person
prathamah
(also for 2nd Person (f))

भुञ्ज्यात्
bhuñjyāt

भुञ्ज्याताम्
bhuñjyātām

भुञ्ज्युः
bhuñjyuh

मध्यमः = 2nd Person (inf)
madhyamah

भुञ्ज्याः
bhuñjyāḥ

भुञ्ज्यातम्
bhuñjyātām

भुञ्ज्यात
bhuñjyāta

उत्तमः = 1st Person
uttamah

भुञ्ज्याम्
bhuñjyām

भुञ्ज्याव
bhuñjyāva

भुञ्ज्याम
bhuñjyāma

सम्भाषणम् (sambhāṣaṇam) - Conversation

गीताश्लोकः gītāślokaḥ

न+एनं

नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि नैनं दहति पावकः।

na|naṁ chindanti śastrāṇi na|naṁ dahati pāvakaḥ|

न+एनं न्ति+आपः

न चैनं क्लेदयन्त्यापो न शोषयति मारुतः ॥२॥२३॥

na ca|naṁ kledayantyāpo na śoṣayati mārutaḥ||2||23||

Weapons cannot cleave it, nor the fire burn,
nor do the waters drench it, nor the wind dry.

Souls of the Righteous

All men's souls are immortal, but the souls of the righteous are immortal and divine.

Socrates

Classical Greek Philosopher

Founder of Western Philosophy

(470 – 399 BC)

Conclusion

References

- ❑ Krishnamacharya, T. R. (2009, June 17). *Brihat Dhatu Rupavali: Sanskrit Ebooks*. Retrieved September 24, 2019, from Sanskrit Ebooks: <http://www.sanskritebooks.org/2009/06/brihad-dhatu-rupavali/>
- ❑ Tripathi, B. (2017, December 13). *Rupa Chandrika: Internet Archive*. Retrieved September 24, 2019, from Internet Archive: <https://archive.org/details/RupaChandrikaBrahmanandaTripathi>
- ❑ Vidyasagar, I. C. (2017, January 16). *Bryakaran-Kaumudi: Internet Archive*. Retrieved September 24, 2019, from Internet Archive: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.345069> (in Bengali)
- ❑ Roy, A. (Ed.). (1977). *The Message of the Gita: As Interpreted by Sri Aurobindo*. Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram Trust.
- ❑ *Immortal Sayings and Quotes: Wise old Sayings*. (n.d.). Retrieved September 25, 2019, from Wise old Sayings: <http://www.wiseoldsayings.com/immortal-quotes/>

पूर्ण संस्कृतज्ञानमस्तु वः
pūrṇaṁ saṁskṛtajñānamastu vaḥ

NPTEL ONLINE CERTIFICATION COURSES

*Thank
you*

